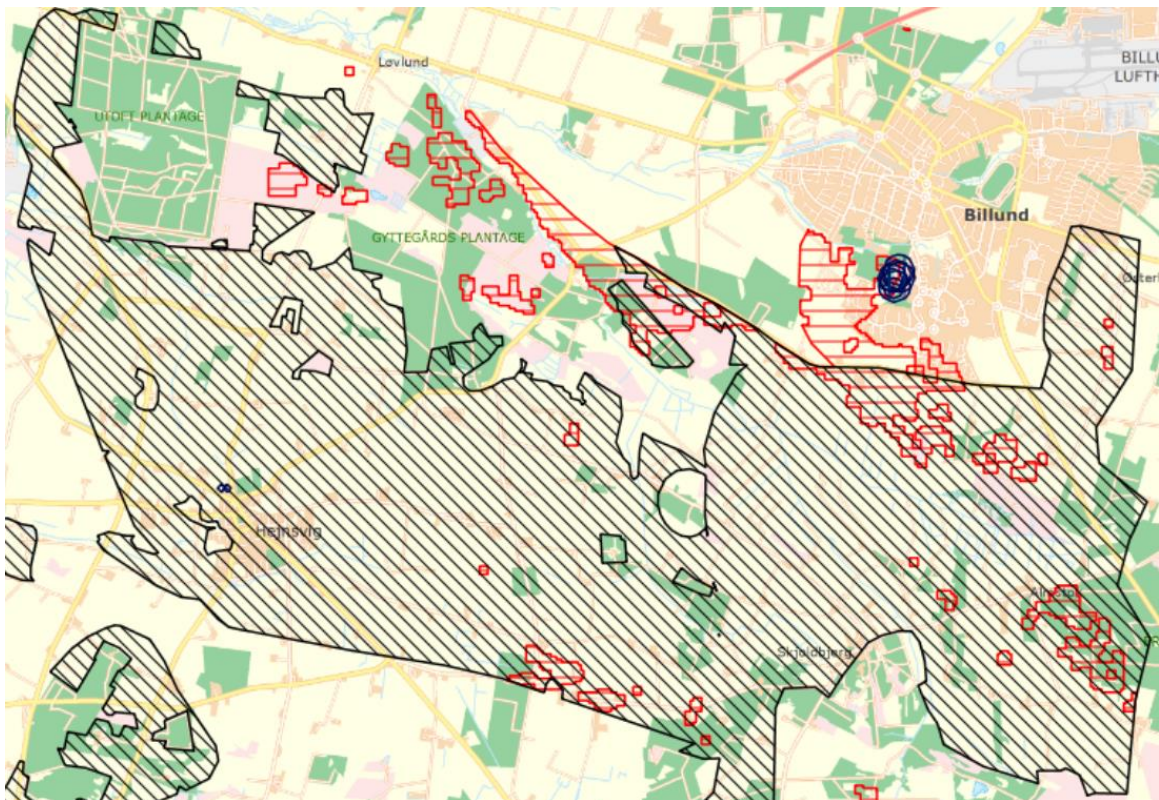

Landmandens Vejledning om Indsatsplanlægning og Boringsnære Beskyttelsesområder (BNBO)

2. udgave 2019

Eksempel fra Danmarks miljøportal. Indsatsområder indenfor nitratfølsomme indvindingsområder er sort-skraverede. Indsatsområder indenfor sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder er rød-skraverede. Boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) er blå.

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Forord

Denne vejledning om indsatsplanlægning og boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) er målrettet landmænd med jord inden for et indsatsområde og/eller et BNBO.

Vejledningen er udarbejdet af SEGES i samarbejde med medlemmer af en erfagruppe af lokale konsulenter.

Formålet med vejledningen er at:

- Gøre opmærksom på de forhold, der har betydning for landmandens interesser og forretning.
- Give et indblik i indsatsplanlægningen og BNBO set fra en erhvervsmæssig vinkel.
- Gøre opmærksom på vigtige punkter i processen ved indsatsplanlægning.

Grundvandsbeskyttelse i Danmark

I Danmark er vi i den unikke situation, at vi de fleste steder har rigeligt med godt grundvand, der efter såkaldt simpel vandbehandling kan anvendes til drikkevand. Politikerne har besluttet, at der skal gøres en indsats for at sikre, at den gunstige tilstand opretholdes. Derfor udarbejder kommunerne i samarbejde med vandværkerne indsatsplaner, som fastlægger bl.a. retningslinjer for, hvordan landbrugsdriften må være oven på drikkevandsressourcerne.

Kommunernes og vandværkernes tilgang til indsatsplaner varierer. Flere kommuner følger et forsigtighedsprincip. Dette har medført, at der er en tendens til, at man uden konkret dokumentation for behov for beskyttelse, ønsker en pesticidfri drift og/eller restriktioner i gødningsanvendelsen, ud over dem der indgår i den generelle lovgivning.

Danmarks nuværende og fremtidige drikkevandsressource er udpeget via Statens grundvandskortlægning og omfatter følgende områder:

1. Områder med drikkevandsinteresser (OD).
2. Områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD).
3. Indvindingsoplande (IOL) til almene vandforsyninger uden for OSD.
4. Følsomme indvindingsområder, som er delområder inden for områderne nævnt under punkt 2 og 3, der er særlig følsomme over for en eller flere typer af forurening. Dette omfatter nitratfølsomme indvindingsområder (NFI) og sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder (SFI, som kun er udpeget på sandjorder).
5. Indsatsområder (IO), som er delområder inden for de nitrat- og/eller pesticidfølsomme indvindingsområder (jf. punkt 4), der på baggrund af en vurdering af arealanvendelsen, forurenings-trusler og den geologiske beskyttelse af vandressourcen, vurderes at have behov for en særlig indsats ift. beskyttelse af drikkevandsressourcen.
6. Boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) til borer, der indvinder grundvand til almene vandforsyninger /1/.

Ud over indsatsområderne udpeget via Statens kortlægning kan kommunerne yderligere lave indsatsplaner for områder, hvis kommunalbestyrelsen eller ejeren af vandforsyningsanlægget finder det nødvendigt ift. at sikre drikkevandsressourcen.

Ovennævnte udpegningerne kan du se på [Danmarks Miljøportal](#) /2/.

Denne vejledning har fokus på indsatsområderne (punkt 5), som kommunerne udarbejder indsatsplaner for. Yderligere behandles BNBO (punkt 6), da denne arealudpegnings også kan betyde, at der skal gøres en ekstra indsats for at beskytte grundvandet. Der er specielt kommet fokus på BNBO efter et flertal af Folketingets partier (daværende regering (V, LA, K), DF, R, S og SF) i januar 2019 vedtog en tillægsaftale til Pesticidstrategi 2017-2021. Tillægsaftalen indeholder bl.a. et mål om at nedbringe risikoen for forurening af grundvandet fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i BNBO.

Det er i forbindelse med udarbejdelse og efterfølgende høring af indsatsplanen, at du som landmand skal være opmærksom. Under gennemførelsen af indsatsplanen og indsatsen inden for BNBO, kan du blive kontaktet af kommunen eller vandforsyningen, hvis begrænsninger ift. arealanvendelsen skal gennemføres for at beskytte den fremtidige grundvandsressource.

Indsatsplan

Hvad er en indsatsplan?

Indsatsplanen beskriver, hvad der konkret skal gøres for at beskytte grundvandet i et indsatsområde. Planen beskriver også, hvem der er ansvarlig for at gennemføre de forskellige indsatser, og hvornår de skal gennemføres.

En vedtaget indsatsplan er således en aftale mellem kommunen, vandværkerne og andre berørte parter om en fælles indsats for at beskytte og forebygge forurening af grundvandsressourcen.

Hvordan bliver en indsatsplan lavet?

Udarbejdelse af en indsatsplan er en lang proces:

- Staten har først kortlagt drikkevandsressourcerne og indsatsområder (IO).
- Senest 1 år efter at et indsatsområde er udpeget, skal kommunen under inddragelse af alle direkte berørte parter udarbejde et forslag til indsatsplan.
- Forslaget sendes i offentlig høring.
- Den endelige indsatsplan udarbejdes og vedtages af kommunalbestyrelsen.
- Til sidst kommer selve gennemførelsen af de vedtagne tiltag /3/.

Under hele forløbet er det vigtigt for lodsejer og deres organisationer at spille en aktiv rolle, så der lokalt findes de bedste løsninger, som så vidt muligt kombinerer drikkevandsbeskyttelse og en rentabel landbrugsproduktion.

Hvad kan en konkret indsats være?

Indsats mod nitrat består ofte i at nedsætte anvendelsen af kvælstof eller omlægge arealerne til anden form for drift. For pesticider består indsatsen ofte i at gøre dyrkningen pesticidfri. Indgrebene må ikke være mere vidtgående end nødvendige (proportionalitetsprincippet), og det skal være dokumenteret, at rådighedsindskrænkningen er nødvendig for at opfylde indsatsplanens mål.

Foranstaltninger i en vedtaget indsatsplan kan gennemføres ved frivillige aftaler eller ved påbud om rådighedsindskrænkninger. Det er en forudsætning for påbud, at det ikke har været muligt at opnå en frivillig aftale herom på rimelige vilkår mellem landmand og kommune eller vandforsyning.

En anden løsning er, at vandværker og kommunerne køber landbrugsjorden. Ofte vil der ske skovrejsning på de opkøbte arealer. Opkøb af jord kan også give mulighed for at lave jordfordeling, så der kan skabes fordele for alle parter.

Frivillige aftaler

I mange tilfælde kan en god dialog mellem lodsejer, kommune og vandforsyning føre til frivillige aftaler, som alle parter er tilfredse med. Men ofte er det umuligt at opnå enighed om de langsigtede konsekvenser af en rådighedsindskrænkning. De kan være på grund af, at harmoni mellem dyreenheder og areal ødelægges, at den daglige logistik bliver besværlig eller, at der bliver alt for stor usikkerhed om den fremtidige dyrkningsikkerhed. Det kan tilrådes, at du altid rådfører dig med dine landbrugsrådgivere.

Får jeg erstatning?

Hvis der ikke kan opnås en frivillig aftale, kan kommunen pålægge lodsejeren rådighedsindskrænkninger eller andre foranstaltninger, som er nødvendige for at sikre de nuværende eller fremtidige drikkevandsinteresser. Lodsejeren har krav på fuld erstatning for de tab, som indskrænkningerne medfører, dvs. erstatning for ejendommens værditab og erstatning for eventuelle gener, som indskrænkningerne medfører.

Kommunen skal søge at opnå et forlig med lodsejeren om erstatningens størrelse. Dette sker efter den sædvanlige ekspropriationsprocedure, hvorefter kommunen skal varsle en såkaldt åstedsforretning. Hvis der ikke kan opnås enighed om erstatningens størrelse ved åstedsforretningen, skal kommunen indbringe erstatningsspørgsmålet for en såkaldt taksationskommission. Hvis lodsejeren er uenig i taksationskommissionens afgørelse, kan denne indbringes for en overtaksationskommission. Overtaksationens afgørelse kan indbringes for domstolene inden for 6 måneder.

Hvis lodsejeren er uenig i selve pålægget om rådighedsindskrænkning, skal denne afgørelse indbringes for Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Det skal ske inden for fire uger fra den dag, hvor pålægget er meddelt. Nævnets afgørelse kan indbringes for domstolene inden for 6 måneder /4/.

Boringsnært beskyttelsesområde (BNBO)

Hvad er et BNBO?

Et BNBO er en arealudpegning omkring en indvindingsboring tilhørende en almen vandforsyning. Formålet med et BNBO er at:

- Forhindre eller begrænse risikoen for forurening af grundvand i boringens nærområde og derved beskytte drikkevandet.
- Sikre tid og evt. arealer til at foretage oprydning og afværgeforanstaltninger.
- Evt. give mulighed for at forbedre overvågningen af grundvandskvaliteten /5/.

Med den ny tillægsaftale til Pesticidstrategi 2017-2021 skal kommunerne inden den 31. december 2022 besigtige alle BNBO'er i deres respektive kommuner for at se, om der er behov for en yderligere beskyttelsesindsats for at mindske risikoen for forurening med pesticider. Det er alene BNBO'er, som ligger på landbrugsjord og andre arealer, hvor pesticider bliver brugt til erhvervs-mæssige formål, der skal besigtiges /8/.

Kommunerne har efter miljøbeskyttelseslovens § 24 mulighed for på baggrund af en konkret vurdering at give påbud eller nedlægge forbud for at undgå fare for forurening af bestående eller fremtidige vandforsyninger /6/.

Hvordan er et BNBO blevet udpeget?

Et BNBO er udpeget som led i statens grundvandskortlægning. Størrelsen, formen og placeringen af et BNBO er fundet på baggrund af konkrete beregninger med specifik viden om geologien, gradienten på grundvandsspejlet og indvindingsmængden for hver indvindingsboring. Et BNBO kan bestemmes via simple beregningsformler eller via avancerede hydrogeologiske modeller.

Hvilke forbud eller påbud kan gives inden for BNBO?

Nogle forhold, der kan nedlægges forbud mod eller gives påbud om, er:

- Oplag og håndtering af kemikalier, herunder olie- og benzinprodukter, opløsningsmidler, samt salt, pesticider og gødning.
- Vaskepladser til brug for landbrugsdrift og anden erhvervmæssig anvendelse.
- Aktiviteter, anlæg eller forhold med henblik på at forebygge eller forhindre uheld, overdosering eller fejlanvendelse af kemikalier, herunder olie- og benzinprodukter, opløsningsmidler, samt salt, pesticider og gødning.
- Anvendelse af pesticider på afgrøder, gårdspladser, fodboldbaner m.m. med henblik på at forebygge spild, uheld og fejldoseringer.
- Etablering af jordvarmeanlæg, oplag af kemikalier i miljøcontainer, herunder olie- og benzinprodukter, opløsningsmidler samt salt, pesticider og gødning /5/.

Får jeg erstatning?

Sker der rådighedsindskrænkninger i BNBO, er der ligesom ved indsatsplaner regler om fuld erstatning. I tillægsaftalen til Pesticidstrategi 2017-2021 er der lagt op til, at erstatningen skal være på markedsvilkår. Det vil sige, at der skal foretages en konkret og individuel vurdering af, hvor stor erstatningen skal være i hver enkelt sag. I vurderingen vil blandt andet indgå, hvad den hidtidige erhvervmæssige anvendelse af arealet har været, hvad markedsprisen for landbrugsjorden er, og hvilket omfang restriktionerne, der bliver pålagt ejendommen, har /8/.

Hvad skal jeg være opmærksom på i forbindelse med en indsatsplan og BNBO?

Pesticider er godkendt efter en streng godkendelsesordning, som lægger særlig vægt på beskyttelse af grundvandet. Godkendelsesordningen bliver løbende overvåget i Pesticidvarslingssystemet VAP. I VAP testes de godkendte midler under landbrugsmæssige forhold, og hvis der måles udvaskning, vil det kunne føre til forbud eller begrænsninger i anvendelsen.

En række regler skal sikre, at anvendelsen af pesticider ikke udgør en uacceptabel risiko for grundvandet. Vaskepladsbekendtgørelsen skal sikre, at pesticider under påfyldning, udbringning og rengøring af sprøjteudstyr ikke giver anledning til punktkilder. Krav om sprøjtecertifikat og løbende opfølgingskurser skal sikre, at de professionelle brugere anvender midlerne korrekt. Endelig er der et generelt krav om 25 meters afstandskrav til almene vandforsyningsboringer. Alt dette betyder, at det nu helt overvejende er gamle forbudte stoffer, som giver problemer for vandforsyningerne.

Der er ved udarbejdelse af indsatsplanen krav om en detaljeret opgørelse over behovet for beskyttelse. Fortidens synder kan ikke bruges som argument for, at sprøjtefri dyrkning er nødvendig for at beskytte grundvandet i et indsatsområde. I Vejledning om indsatsplanlægning hedder det: 'Fund i grundvandet af plantebeskyttelsesmidler, der ikke længere er godkendt til anvendelse, kan ikke umiddelbart tages som dokumentation for, at der på de pågældende arealer er en særlig risiko for udvaskning af plantebeskyttelsesmidler til grundvandet. Kommunerne bør derfor ikke isoleret set bruge fund af disse stoffer i sin vurdering af behovet for beskyttelse i et indsatsområde.'

BNBO beregning

Som landmand bør du være opmærksom på hvordan et BNBO er beregnet. Indtil 2015 beregnede 37 kommuner BNBO'er for deres indvindingsboringer til almene vandforsyninger. Dette medførte en meget forskellig praksis. Opgaven med beregning af BNBO er derfor overgået til Miljøstyrelsen, som har beregnet BNBO'er for de kommuner, som manglede. Samtidig skulle praksis ensrettes.

Til trods for dette, er der i flere områder konstateret, at BNBO-arealet er afgrænset markant større end andre steder, idet området er afgrænset under den kommunale ordning, hvor der er anvendt andre forudsætninger end under Miljøstyrelsens udpegning. For yderligere information se eksempel 1.

Eksempel 1: Der er flere metoder til at beregne et BNBO, og parametre som magasinets mægtighed og effektive porøsitet kan være usikre. Yderligere har sidstnævnte et relativt stort spænd. Miljøstyrelsen har oplyst, at man har valgt en standardværdi for den effektive porøsitet. Som eksempel har Miljøstyrelsen for kalk anvendt en effektiv porøsitet på 0,2. I Vejledningen om Boringsnære beskyttelsesområder – BNBO er den effektive porøsitet for kalk angivet til 0,01 – 0,24 /3/. Ved simple arealbetragtninger kan valget af værdien for den effektive porøsitet have stor betydning. I f.eks. Roskilde, Lejre og Høje Taastrup tyder det på, at de kommunale udpegede BNBO'er er beregnet med en effektiv porøsitet på 0,01, hvor staten altså benytter 0,2. Dette resulterer i, at den kommunale områdestørrelse på BNBO er mange gange større end Miljøstyrelsens udpegning.

	Areal af kommunalt beregnet BNBO [ha]	Areal af BNBO, hvis beregnet efter Miljøstyrelsens metode [ha]
Roskilde	550	20
Lejre	500	20
Høje Taastrup	540	30

Hvor kan jeg få hjælp?

Har du brug for hjælp i forbindelse med, at din bedrift bliver berørt af indsatsplanlægningen eller udpegning af BNBO, kan du søge hjælp hos den lokale landbrugsrådgivning. Her har man som oftest et team, som kan hjælpe dig.

Yderligere information om indsatsplanlægning

Få yderligere information i [Landbrugets vejledning om indsatsplanlægning til sikring af drikkevand /7/](#). Denne vejledning er en uddybende vejledning af nærværende vejledning primært målrettet landmænd, konsulenter og andre med interesse for på én gang at sikre en rentabel landbrugsproduktion og rent drikkevand. Landbrugets vejledninger er supplement til [Miljøstyrelsens vejledning om indsatsplaner /4/](#), som hovedsageligt er rettet mod kommuner.

Kilder

/1/ Miljø- og Fødevarerministeriet (2018). Bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer. BEK nr. 1420 af 28/11/2018. <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=203656>. Besøgt 12/12-2018.

/2/ Danmarks miljøportal (2018). <https://arealinformation.miljoportal.dk/html5/index.html?viewer=distribution>. Besøgt 19/12-2018.

/3/ Miljø- og Fødevareministeriet (2016). Bekendtgørelse om indsatsplaner. BEK nr. 912 af 27/06/2016. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=177645>. Besøgt 12/12-2018.

/4/ Miljø- og Fødevareministeriet (2018). Vejledning om indsatsplaner, Vejledning nr. 27, februar 2018. <https://mst.dk/media/147463/vejledning-om-indsatsplaner.pdf>.

/5/ Miljøstyrelsen (2007). Boringsnære beskyttelsesområder – BNBO. Vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 2, 2007.

/6/ Miljø- og Fødevareministeriet (2018). Boringsnære beskyttelsesområder. <https://mst.dk/naturvand/vand-i-hverdagen/grundvand/boringsnaere-beskyttelsesomraader/>. Besøgt 12/12-2018.

/7/ SEGES (2017). Vejledning om indsatsplanlægning til sikring af drikkevand. 3. udgave 2017. Tilgængelig på LandbrugsInfo.dk.

/8/ Simonsen, C. C. og Stampe, E. A. 2019. Nye vurderinger af boringsnære beskyttelsesområder, BNBO – Hvordan skal de forstås? Tilgængelig på LandbrugsInfo.dk.